uskonnontutkija
religionsforskaren
2 (2026), ISSN 1796-4407

Eksegeettinen analyysi *The Passion of the Christ* -elokuvasta

Jyrki Korpua

The Passion of the Christ (2004, ohjannut Mel Gibson) on yksi aikamme puhutuimpia ja katsotuimpia Raamattu- ja Jeesus-filmatisointeja. Elokuvan tarina eli Jeesuksen kärsimyskertomus on otettu Raamatusta, mutta elokuvan raakuus oli rajua ja tunnetusta aiheestaan huolimatta graafisuudessaan osin odottamatonta aiheuttaen huolta monissa katsojissa. Tässä artikkelissa suoritan The Passion of the Christ -elokuvalle vertailevan lähiluvun kautta eksegeettisen analyysin. Tutkimuskysymykseni on, kuinka The Passion of the Christ -elokuvan teksti lukee Raamatun evankeliumien tekstejä, joiden pohjalle se on lähtökohtaisesti rakennettu? Raamatun tutkimuksen eksegeettisen perinteisen selitysopin mukaisesti vertailen The Passion of the Christ -elokuvan tekstiä sekä Raamatun Uuden testamentin evankeliumien (Markus, Matteus, Luukas, Johannes) tekstejä. Luentani edustaa tekstikriittistä eksegetiikan lähilukua sekä kirjallisuustieteellistä tekstuaalista tulkintaa, jossa kunkin evankeliumin tekstiä lähestytään tekstin sisällön ja merkityksen kautta kysyen: Mitä teksti kertoo? Mistä tekstissä on kyse? Erittelen elokuvasta neljä eri kerronnan tasoa: hengellisen, historiallisen, esteettisen ja kirjallisen, joista keskityn analyysissäni erityisesti kirjalliseen. Tutkin, kuinka elokuva käyttää evankeliumien kirjallista lähdeaineistoa oman synteesimäisen tekstinsä rakentamisessa.

Lähtökohdat *The Passion of the Christ* -elokuvan tutkimiseen

The Passion of the Christ (suomeksi alun perin nimellä *Kristuksen kärsimyskertomus*, Yhdysvallat 2004, ohjannut Mel Gibson) oli ilmestyessään vuonna 2004 maailmanlaajuinen menestys ja skandaali, suorastaan *"succès de scandale*", jossa elokuvaa kauhistelleet kritiikit vain nostivat elokuvan katsojamääriä ja elokuvaan kohdistettua huomiota. Vielä yli 20 vuotta ilmestymisensä jälkeen elokuva esitetään usein Suomessa erityisesti pääsiäisen aikana. *The Passion of the Christ* on jälleen ajankohtainen myös laajemmassa mittakaavassa, sillä Mel Gibson valmistaa juuri elokuvan jatko-osaa *The Resurrection of the Christ* ("Kristuksen ylösnousemus", arvioitu julkaisuvuosi 2027). Kyseessä on kotimaisestikin mielenkiintoinen suuren mittakaavan elokuvaprojekti, sillä elokuvan pääosaa (Jeesusta) esittää tämänhetkisen tiedon mukaan suomalaisnäyttelijä Jaakko Ohtonen (Wiseman 2025).

The Passion of the Christ -elokuvan voi nykyään nähdä yhtenä viidestä keskeisimmästä ja keskustelluimmasta Jeesus-filmatisoinnista yhdessä Pier Paolo Pasolinin *Matteuksen evankeliumin* (*Il Vangelo secondo Matteo*, Italia 1964), Norman Jewisonin Andrew Lloyd Webberin musikaaliin perustuvan elokuvan *Jesus Christ Superstar* (Yhdysvallat 1973), Monty Pythonin parodia-elokuvan *Brianin elämä* (*Life of Brian*, Iso-Britannia 1979) sekä Martin Scorsesen *Kristuksen viimeisen kiusauksen* (*The Last Temptation of Christ*, Yhdysvallat 1988) kanssa.[1] Kaikki nämä

[1] Elokuvista Monty Python ryhmän *Brianin elämä* toki vain ohimennen viittaa Jeesukseen. Muutoin elokuva kertoo humoristisesti Jeesuksen kanssa yhtä aikaa elävästä Brian-nimisestä satunnaisesta juutalaismiehestä, jonka elämässä on toki merkittäviä yhtäläisyyksiä Jeesuksen elämän vaiheisiin.

elokuvat ovat olleet arvostelumenestyksiä, mutta ne ovat myös herättäneet ilmestyessään huomattavaa kohua.

The Passion of the Christ esittää kristinuskon teologisesti keskeisen pelastussanoman eli Jeesus Kristuksen marttyyrikuoleman äärimmäisen väkivaltaisesti ja peittelemättä, suorastaan väkivallalla herkutellen. Elokuva kuvaa Jeesuksen elämän viimeiset noin vuorokauden vaiheet *Raamatun* evankeliumien eri versioita yhdistellen ”kiirastorstai-illasta” Öljymäen Getsemanen puistosta vangitsemisen jälkeen lopulta ”pitkäperjantaina” Golgatan pääkallopaikalle, jossa hänet ristiinnaulitaan ja surmataan. Elokuva korostaa nimensä mukaisesti erityisesti kärsimystä tapahtumissa.

Tässä artikkelissa teen *The Passion of the Christ* elokuvalle vertailevan lähiluvun kautta eksegeettisen analyysin. Tutkimuskysymykseni on, kuinka *The Passion of the Christ* -elokuva lukee *Raamatun* evankeliumien tekstejä, joiden pohjalle se on lähtökohtaisesti rakennettu? Olen erityisen kiinnostunut siitä, kuinka ja miltä osin elokuva seuraa *Raamatun* kertomusta, tai paremminkin kertomuksia, ja millaisia tulkintoja elokuvan kautta voidaan tehdä näiden valintojen pohjalta. Lisäksi huomioin, kuinka elokuva käyttää myös *Raamatun* evankeliumien ulkopuolisia lähteitä, erityisesti keskiaikaisia niin sanottuja Ristintie-kuvauksia (*Via Crucis*). Analyysin kautta voidaan paremmin ymmärtää elokuvan tekijöiden tekemiä valintoja elokuvan taustalla ja ymmärtää elokuvakerronnan tarjoamia mahdollisuuksia Raamatun tekstin uudelleentutkintaan.

Lähiluvun lisäksi tutkimusnäkökulmani yhdistää teologisia ja kirjallisuustieteellisiä lähestymistapoja. *Raamatun* tutkimuksen eksegeettisen (kreikaksi *eksēgeomai*, ”kuvata yksityiskohtaisesti”) perinteisen selitysopin mukaisesti vertailen *The Passion of the Christ* -elokuvan tekstiä sekä *Raamatun* Uuden testamentin evankeliumien (Matteus, Markus, Luukas, Johannes) tekstejä. Luentani edustaa klassista tekstikriittistä eksegeettistä analyysiä, jossa kunkin evankeliumin tekstiä lähestytään tekstin sisällön ja merkityksen kautta kysyen: Mitä teksti kertoo? Mistä tekstissä on kyse? (ks. McCrath 2011, 129–132). Lisäksi käytän vertailevan kirjallisuudentutkimuksen metodeja eli vertailen valittujen tekstien eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia. En artikkelissani tarkastele lähdetekstejä filologisesti, kuten eksegetiikassa usein on tapana, vaan ainoastaan sisältönsä ja merkityksensä kautta. Tällöin on mahdollista tutkia tekstejä, jotka ovat niin sanotulta alkuperäiskieleltään aramean-, latinan- ja kreikankielisiä ilman tarvetta erityiselle filologiselle lähestymistavalle. Keskityn siis tekstin sisältöön, en muotoon. Tämä siksi, että *Raamatun* teksteistä on huomattavan monia eri aikaisia ja kielisiä muotoja, joiden keskinäinen vertaileminen suhteessa valittuun elokuvaan ei ole mielestäni hedelmällistä.

The Passion of the Christ elokuvan tarina eli Jeesuksen kärsimyskertomus on otettu *Raamatusta*. Silti elokuvan raakuus oli rajua ja tunnetusta aiheestaan huolimatta graafisuudessaan osin odottamatonta, mikä aiheutti huolta monissa katsojissa. Elokuvaa moitittiin väkivallalla leikitteleväksi ja nautiskelevaksi sekä juutalaisvihaa nostattavaksi (Cioffi 2023). Siitä tehtiin heti tuoreeltaan myös laajemmille uskontotieteen tai teologisen tutkimuksen ulkopuolisille yleisöille suunnattua tutkimusta, jossa nostettiin esiin erityisesti elokuvan raakuus ja väkivalta, mutta myös laaja-alaisesti käytetyt elokuvalliset keinot *Raamatun* kertomusten kuvittamisessa (ks. Beal & Linafelt 2005; Corley & Webb 2006).

Elokuvan runsaan väkivallan on nähty peilaavan Hollywoodin ja laajemmin Yhdysvaltojen elokuvamaailman ja poliittisen ilmapiirin viehtymystä väkivallan kuvastoon (Van der Stichele & Penner 2006, 1). Lisäksi sitä on tutkittu myös uhriuden retoriikan kautta, jolloin on keskitytty

erityisesti elokuvan tekstin esitystapaan (Lundberg 2009). On myös huomioitavaa, että elokuvassa puhutaan *Raamatun* kertomukselle ominaisesti arameaa ja joissain paikoin latinaa, joten se oli etenkin yhdysvaltalaiselle yleisölle vierasperäinen kielellisesti jo alun alkaen. Tästä huolimatta elokuva tuotti ilmestymisvuonnaan yli 600 miljoonaa dollaria maailmanlaajuisesti ja oli vuoden viidenneksi katsotuin elokuva koko maailmassa. Elokuvaa pidetään (inflaatiolle suhteutettuna) maailman kaikkien aikojen katsotuimpana kristillisenä elokuvana ja historian katsotuimpana pienen budjetin *independent*-elokuvana. Lisäksi elokuva oli arvostelumenestys ja ehdolla kolmelle Oscar-palkinnolle sekä voitti kolme Hollywood Film Awards -palkintoa (Imdb.com 2026). Elokuva oli siis ilmestyttyään myös ehdoton menestysteos.

The Passion of the Christ -elokuvan kerronnan neljä tasoa: hengellinen, historiallinen, esteettinen ja kirjallinen

Elokuva pyrkii tavoittamaan ja vaikuttamaan katsojaan usealla eri tasolla. Tekijöille, tässä tapauksessa elokuvan käsikirjoittajille Mel Gibsonille ja Benedict Fitzgeraldille, kiistatta merkittävä *hengellinen* viesti (1.), *Raamatun* esittämä pelastuskertomus, lähtee liikkeelle jo elokuvan alkutekstistä, jossa viitataan *Raamatun* Jesajan kirjan 53. lukuun (53:3–4): ”Hyljeksitty hän oli, ihmisten torjuma, kipujen mies, sairauden tuttava. -- Ja kuitenkin, hän kantoi meidän kipumme, otti taakakseen meidän sairautemme.” Tämän profetian on usein nähty viittaavan Jeesuksen myöhempään kärsimyskertomukseen (Stuhlmacher 2004, 156). Pääosiltaan Vanhan testamentin Jesajan kirja on kirjoitettu n. 701–681 eaa. Elokuvakin viittaa Jesajaan alkutekstissään ajoituksella 700 eaa., mutta itse asiassa Jesajan 53. luku on niin sanotun Deuterojesajan eli Toisen Jesajan n. 540 eaa. peräisin olevasta julistuksesta, johon pohjaavat Jesajan kirjan luvut 40–50 (Korpua 2016, 18). Jeesuksen kärsimysnäytelmän yhdistäminen Deuterojesajan varhaisempaan profetiaan on kristinuskossa tyypillistä, ja siten elokuvan hengelliselle sanomalle johdonmukaista.

Toisaalta elokuva pyrkii tarkkuuteen *historiallisuuden* suhteen (2.) tavalla, jota harvemmin on nähty yhdysvaltalaisissa *Raamatun* filmatisoinneissa. Elokuvassa on nähty vaivaa juutalaisten ja roomalaisten vaatetuksen ja aseiden, paikallisten tapojen ja puheen esityksessä. Elokuva näyttää sangen uskottavalta. Myös elokuvan kielivalinta (juutalaisilla aramea ja roomalaisilla latina) yrittää noudattaa historiallista realismia. Lisäksi elokuva hyödyntää katsojille jo aiemmin tuttua kristillistä *estetiikkaa* (3.). Tarkemmin voisi sanoa, että esteettisenä esityksenä elokuva hyödyntää taidehistorian Jeesus-kuvastoa ja Jeesukseen liitettyjä esineitä. Elokuvan kuvissa toisinnetaan klassisten renessanssin mestareiden Michelangelon, Leonardo da Vincin ja Caravaggion tyyliä. Elokuvassa Jeesuksen matkaa Getsemanesta ristille kuvatessa ohjaaja Gibson hyödyntää keskiaikaisia niin sanotun Ristintie kuvauksia. Näissä viimeistään 1100-luvulta saakka eri puolille Eurooppaa ja myöhemmin Amerikkaa tehdyissä kuvakokoelmissa Jeesuksen viimeinen matka koostuu 14 eri pysähdyksestä eli kohtauksesta: 1. Pilatus tuomitsee Jeesuksen kuolemaan, 2. Jeesus ottaa ristin hartioilleen, 3. Jeesus kaatuu ensimmäisen kerran, 4. Jeesus kohtaa äitinsä, 5. Simon kyreneläinen auttaa Jeesusta ristin kantamisessa, 6. Veronika ojentaa Jeesukselle hikiliinan, 7. Jeesus kaatuu toisen kerran, 8. Jeesus kohtaa Jerusalemin itkevät naiset, 9. Jeesus kaatuu kolmannen kerran, 10. Jeesukselta riistetään vaatteet, 11. Ristiinnaulitseminen, 12. Jeesus kuolee, 13. Jeesuksen ruumiin ottaminen ristiltä, kuollut Jeesus äitinsä sylissä, 14. Jeesuksen hautaaminen (Alston 1912).

Näistä 14 kohtauksesta peräti 13 näytetään elokuvan teatteriversiossa. Vain 8. kohtaus, jossa Jeesus kohtaa Jerusalemin itkevät naiset on poistettu elokuvateatteriversiosta, mutta se löytyy

elokuvan pidennetystä DVD-versiosta. Gibsonin elokuva pyrkii piirtämään Ristintien kuvat fotorealistisesti. Esimerkiksi 6. kohtauksessa Pyhä Veronika (elokuvassa St. Veronica, näytelijänä Sabrina Impacciatore) ojentaa Jeesukselle (elokuvassa Jesus, näyttelijänä Jim Caviezel) liinan, johon Jeesus kuivaa kasvonsa. Jeesus ojentaa kohtauksessa Veronikalle takaisin hikiliinan, jossa on nähtävissä Jeesuksen kasvojen verinen painauma. Liina on kuvattu useiden keskiaikaisten Veronikan liinojen eli *Sudariumien* mukaiseksi. Katolinen kirkko on pitänyt Veronikan Jeesuksen hikiliinoja pyhäinjäännöksinä eri puolilla länsimaita ainakin 1400-luvulta saakka (ks. Kuryluk 1991). Myöhemmin Jeesuksen kuoleman jälkeen elokuva viittaa vielä toiseen katolisen kirkon tunnettuun Jeesus-reliikkiin eli Torinon käärinliinaan (*Sindone di Torino*). Torinon Pyhän Johannes Kastajan katedraalissa säilytettävää vaatetta on ainakin vuodesta 1357 väitetty vaatteeksi, jossa Jeesus haudattiin ja johon Jeesuksen vartalo on jättänyt ihmeellisen painalluksen (ks. Wilson 2010). Muita elokuvan kohtauksissa nähtäviä tunnettuja reliikkejä ovat muun muassa Graalin malja takaumakohtauksessa kiirastorstain ensimmäisestä ehtoollisesta sekä Longinuksen keihäs, jolla roomalainen sotilas, elokuvassa myötätuntoisena esitetty Longinus (elokuvassa Cassius Longinus), myöhempi Pyhä Longinus, varmistaa Jeesuksen kuoleman keihäällä. Kyseessä on evankeliumeista vain Johannekselta (19:34) löytyvä kohtaus, jossa Jeesus on jo kuollut, mutta varmistaakseen tämän ”yksi sotilaista kuitenkin työnsi keihään hänen kylkeensä, ja haavasta vuoti heti verta ja vettä”. Näin tapahtuu myös Gibsonin elokuvan kohtauksessa.

Neljäntenä elokuvan kontekstuaalisena tasona on huomioitava *kirjalliset lähteet* (4.). Neljä Uuden testamentin evankeliumia ovat ensisijainen tekstuaalinen lähdeaineisto. Uuden testamentin evankeliumeja ovat synoptisesti hyvin samaan suuntaan tapahtumat esittävät Markuksen, Matteuksen ja Luukkaan evankeliumit sekä Jeesuksen jumalallisuutta merkittävämmin esiin nostavan Johanneksen evankeliumi, joka on historiallisesti myöhempi toisiin evankeliumeihin verrattuna. Evankeliumien lisäksi *The Passion of the Christ* -elokuvalla on väitetysti *Raamatun* lisäksi toinen tärkeä tekstuaalinen lähde, joka on saksalaisen nunna Anna Katharina Emmerichin (1774–1824) postuumisti vuonna 1833 julkaistu *The Dolorous Passion of Our Lord Jesus Christ* (DeGiglio-Bellemare 2004, 1). Emmerichin ekstaattinen esitys Jeesuksen kärsimystiestä painottaa erityisesti kipua ja tuskaa sekä antisemitististä, juutalaisvastaista näkökulmaa, jotka tulevat erityisesti esiin kansajoukkojen kuvauksessa sekä juutalaisten pappien tuomiossa Jeesukselle. DeGiglio-Bellemare (2004, 1) huomioikin, että Gibson elokuvassaan painottaa Emmerichin näkemystä riehuvista juutalaisista verrattuna rauhallisiin roomalaisiin (erityisesti maaherra Pontius Pilatukseen) sekä keskittyy oikeudenkäyntiin ja tuomioon enemmän kuin *Raamatun* tekstit tekevät. Emmerichin yhteydet Gibsonin elokuvaan ovat kieltämättä selkeitä, mutta keskityn luennassani vertailevaan luentaan juuri *Raamatun* tekstien ja elokuvan tekstin välillä. Huomautan kuitenkin, että Gibson on käyttänyt elokuvalle useampaa kontekstuaalista tasoa, joten *Raamatun* teksti ei yksinomaan ole hänen tulkintansa taustalla, vaikka muodostaakin siitä merkittävän osan.

Ennen tarkempaan analyysiin itse elokuvasta menemistä tahdon myös korostaa, etteivät Uuden testamentin evankeliumit tarjoa yhdenmukaista ja samaa esitystä Jeesuksen kuolemaan johtavista tapahtumista tai yleisestikään hänen elämästään. Teologiassa niin sanottu redaktiokritiikki on korostanut, että evankeliumit tarjoavat erilaisia kuvia Jeesuksesta ja antavat erilaiset selvitykset tapahtumista ja vastaavat erilaisiin teologiin kysymyksiin. Esimerkiksi Matteuksen evankeliumi pyrkii vastaamaan selvästi Vanhan testamentin messiasprofetioihin, kun taas Johanneksen evankeliumi on merkittävän teologinen sisällöltään (Korpua 2016, 112–114). Evankeliumeille on myös erilaiset syntyhistoriat ja taustakertomukset. Markuksen evankeliumi on

vanhin ja peräisin noin vuodelta 70 jaa., Matteus ja Luukas noin vuosilta 80–90 jaa. ja Johanneksen evankeliumi noin vuosilta 90–125 jaa. (tarkemmin evankeliumien kuvasta Jeesuksesta, ks. Korpua 2016, 107–113).

The Passion of the Christin Jeesus Getsemanessa

The Passion of the Christ -elokuva alkaa Getsemanen puutarhasta, jossa Jeesus on opetuslasten kanssa rukoilemassa. Samalla takaumien kautta viitataan ensimmäiseen ehtoolliseen (vrt. Mark. 14:22–25), ehtoollisen asettamiseen sekä tulevaan petokseen, jonka toteuttaa opetuslapsista Juudas Iskariot. Synoptisista evankeliumeista Markuksen ja Matteuksen näkökulmaa seuraten (Mark. 14:33, Matt. 26:37) Jeesus on elokuvassa Getsemanessa Pietarin (elokuvassa Peter), Jaakobin (elokuvassa James) ja Johanneksen (elokuvassa John) kanssa. Luukas (22:39) ja Johannes (18:1) eivät erottele tarkemmin, ketkä opetuslapset puutarhaan tulevat, vaikkakin kaikki evankeliumit huomioivat, että Jeesuksen pettäjä Juudas tulee myöhemmin paikalle. Kuten Markuksenkin evankeliumissa (14:34), Jeesus on selkeästi tuskissaan ja hankalassa tilassa: ”Olen tuskan vallassa, kuoleman tuskan”. Tämä ilmeinen henkinen tuska vertautuu elokuvan alkutekstin Jesaja-lainaukseen (53:3–4), jossa puhutaan ”kipujen miehestä”, joka myöhemmin kärsii kaikkien muiden puolesta. Elokuva vie visiossaan Jeesuksen hankalan tilanteen pitkälle, sillä itse Saatanan (elokuvassa *Satan*, näyttelijänä. Rosalinda Celentano) näytetään piinaavan häntä puutarhassa. Lopulta kohtauksessa Jeesus kuitenkin tallaa kuoliaaksi käärmeen, joka symbolisesti vertautuu Paholaiseen eli Saatanaan. Gibson käyttää käärmettä Paholaisen kuvana ja kohtaus vertautuu Vanhan testamentin Genesiksen käärmeen kuvaukseen (1. Moos. 3:15): ”Ihminen on iskevä sinun pääsi murskaksi, ja sinä olet iskevä häntä kantapäähän”.

Getsemanessa Jeesus vangitaan ylipappien, kansan vanhimpien ja (Johanneksen evankeliumissa) fariseusten toimesta. Juudas tulee paikalle sotilaiden mukana ja paljastaa itsensä petturiksi. Kohtaus noudattaa suurelta osin Johanneksen evankeliumin (18:1–12) esittämää versiota. Jeesus kysyy kohtauksessa sotilailta keitä he etsivät. Sotilaat kertovat etsivänsä ”Jeesusta, sitä nasaretilaista”, ja Jeesus kertoo olevansa hän (”Minä se olen”). Matteuksella (26:48–49) ja Markuksella (14:44–45) Juudas osoittaa Jeesuksen sotilaille suudelmalla. Luukkaalla (22:47–48) Juudas ei kenties ehdi antaa suudelmaa Jeesukselle, sillä ”Juudas tuli Jeesusta kohti antaakseen hänelle suudelman mutta Jeesus sanoi hänelle: ’Juudas, suudelmallako sinä kavallat ihmisen Pojan?’”. Johanneksella suudelmaa ei ole, mutta Jeesuksen lausuessa sanat ”Minä se olen” sotilaat perääntyvät ja kaatuvat maahan (Joh. 18:6). Halki Johanneksen evankeliumin Jeesus on kiistatta Jumalan poika, jolla on merkittäviä voimia myös maan päällä. Synoptisten evankeliumien niin sanottu Messias-salaisuus, jossa Jeesuksen mahdollinen jumalallinen asema on salattu suurelta osin, ei toteudu Johanneksella.

Vangitsemiskohtauksessa tapahtuu myös Pietarin hyökkäys miekan kanssa ylipapin palvelijan kimppuun. Pietari leikkaa tämän korvan irti, kuten kuvaa myös Johanneksen evankeliumi (18:10). Palvelijan nimeksi kerrotaan Malkos. Matteuksella (26:51–52), Markuksella (14:47) ja Luukkaalla (22:50) opetuslapsi jää nimeämättä. Matteuksella (26:52) Jeesus paheksuu miekalla puolustautumista sanoen: ”Joka miekkaan tarttuu, se miekkaan hukkuu”. Vain Luukkaan evankeliumissa Jeesus parantaa palvelijan korvan (22:51), kuten elokuvassakin kuvataan. *The Passion of the Christ* -elokuva on mielenkiintoisella tavalla yhdistänyt kaikkien evankeliumien esitykset Getsemanen rukoiluhetkestä ja vangitsemisesta yhdeksi synteettiseksi kuvaukseksi. Ru-

koillessaan ja joutuessaan Saatanan piinaamaksi Jeesus on kuin Markuksen tuskainen mies, pidättäjien tullessa hän on Johanneksen jämerä messias, mutta hän on myös Matteuksen pasifistinen väkivallan kieltäjä ja Luukkaan parantaja.

Ylipapin ja Pontius Pilatuksen luona

Pidätyksen jälkeen elokuvassa Jeesuksen äiti Maria (elokuvassa Mary) ja Magdalan Maria (elokuvassa Magdalen) kuulevat vangitsemisesta ja tuskastuvat. Äidin ja pojan väleihin tuodaan läheisyyttä takaumien kautta, joissa kuvataan Jeesusta ensin nuorena käsistään taitavana puuseppänä sekä sitten nuorempana lapsena, jota äiti-Maria tulee auttamaan tämän kaatuessa. Kaatuminen vertautuu myöhempään Jeesuksen kaatumiseen hänen kantaessaan ristiä elokuvan myöhemmässä vaiheessa. Tuolloinkin hänen äitinsä yrittää tulla häntä auttamaan pulassa.

Tämän jälkeen Jeesus viedään kahlittuna ylipappi Kaifaan (elokuvassa Caiphas) tuomittavaksi paikkaan, jossa ”lainopettaja ja kansan vanhimmat olivat kokoontuneet” (Matt. 26:57). Samaan aikaan kun Jeesusta kuulustellaan, päätyy Pietari myös hänet ulkopuolella kieltämään (vrt. Matt. 26:69–75). Ylipapin kuulemiskohtaus korostaa vääriä todistuksia, jotka ovat sekavia ja sanoiltaan ristiriitaisia, kuten Matteus (26:59–60) korostaa. Markuksen ja Luukkaan evankeliumeissa (Mark. 14:53–55 & Luuk. 22:54) ylipappia ei nimetä. Johanneksen evankeliumissa (18:13–14) Jeesus viedään ensiksi Hannaksen luo. Kaifaan luo Jeesus tuodaan myöhemmin (Joh. 18:24).

Elokuvan kohtauksessa ylipapin kuultavana on huomionarvoista se, että Jeesuksella on kohtauksessa myös puolustajansa, toisin kuin evankeliumien teksteissä. Nämä puolustajat seuraavat osin juuri Emmerichin esityksiä Jeesuksen oikeudenkäynneistä (ks. myös DeGiglio-Bellemare 2004, jossa yhtäläisyyksiä on aiemmin huomioitu).

Toisaalta lopulta Jeesus aiheuttaa oman tuomionsa juutalaisten silmissä myös elokuvassa. Kaifas kysyy häneltä suoraan: ”Oletko sinä messias?” ja Jeesus vastaan yksiselitteisesti: ”Olen”. Tämän jälkeen Kaifas repii raivoissaan oman viittansa. Matteuksen evankeliumissa (26:63–66) Kaifas kysyy Jeesukselta, onko tämä messias ja Jeesus vastaa: ”Itsepä sen sanoit. – Ja minä sanon teille: vastedes te saatte nähdä Ihmisen Pojan istuvan Voiman oikealla puolella ja tulevan taivaan pilvien päälle”, jonka Kaifas katsoo olevan herja Jumalaa kohtaan ja kuolemantuomion aiheuttava teko. Markuksen evankeliumissa (14:61–62) Jeesus vastaa, kuten elokuvassakin, ”Olen” ja kertoo myöhemmin tulevansa istumaan Voiman oikealla puolella. Luukkaan evankeliumissa (22:67–69) Jeesus taas vastaa messias-kysymykseen kryptisesti: ”Jos sen teille sanon, te ette usko. Ja jos jotakin kysyn, te ette vastaa”. Myöhemmin (Luuk. 22:70) hän vastaa kysyttynä: ”Oletko sinä siis Jumalan poika? – Itsepä te niin sanoitte”. Gibson on elokuvassa käyttänyt myös Johanneksen evankeliumin (Joh. 18:19–24) kuvausta, jossa Jeesus lyönnin jälkeen korostaa sanojensa oikeutta: ”Jos puhuin väärin, osoita, mikä puheessani oli sopimatonta. Jos taas puhuin oikein, miksi lyöt minua?”.

Juutalaiselle ylipapilla ei ole kuitenkaan valtuuksia tuomita Jeesusta kuolemaan, joten hänet lähetetään roomalaisen maaherran prokuraattori Pontius Pilatuksen kuultavaksi. Tätä ennen elokuvassa esitetään Juudaksen traaginen loppu, joka noudattaa Matteuksen evankeliumin (27:5) esitystä: ”Silloin Juudas paiskasi rahat [palkkioksi saamansa verirahat eli kolmekymmentä hopearahaa] temppeliin, meni pois ja hirttäytyi”. Elokuvassa Juudaksen loppua toki edeltää kohtaus, jossa Jerusalemin lapset sekä Saatana piinaavat Juudasta ajaen tämän itsemurhaan.

Pilatuksen tuomiota edeltää myös elokuvassa hänen vaimonsa yritys vaikuttaa miehensä tekoihin. Elokuvassa vaimon nimeksi annetaan Claudia Procles (eli Claudia Procula), jolla nimellä vaimoa kutsui jo kirkkoisä Hieronymus 4. vuosisadalla jaa. (Grüll 2010, 168). Vaimo kertoo nähneensä unen, jossa häntä on varoitettu, ettei viatonta pyhää miestä saa tuomita kuolemaan. Kohtaus ammentaa Matteuksen evankeliumista (27:19), jossa kerrotaan, että ”Kun Pilatus istui tuomarinistuimellaan, hän sai vaimoltaan sanan: ’Älä tee mitään sille pyhälle miehelle. Näin hänestä viime yönä pahaa unta’”. Elokuvan kuvaus Pilatuksen vaimosta noudattaa varhaista traditiota, jossa Claudia Proculan kerrotaan nähneen Jeesuksesta unia ja myöhemmin kääntyneen kristinuskoon, kuten kertoo muun muassa kirkkoisä Origenes. Lisäksi apokryfinen Nikodemuksen evankeliumi kuvaa Proculaa tarkemmin. (Carington Smith 1984, 102.) Sittemmin 1600-luvulla François de Bivar esitti, että Pilatuksen vaimo olisi juuri samainen Claudia, jolta Paavali lähettää terveisiä Timoteukselle (2. Tim. 4:21) (Mouterde 1929, 240). Elokuvassa Claudia Procula joka tapauksessa esitetään Jeesuksen puolustajana, joka yrittää suojella häntä ja vedota mieheensä. Elokuvassa Claudia Procula myös samaistuu Jeesuksen äidin Marian tuskaan lapsensa kärsimyksestä ja antaa Marialle lahjaksi kalliin pellavavaatteen, johon Jeesus myöhemmin haudataan. Vaate vertautuu keskiaikaiseen Torinon käärinliina -reliikkiin, jolta elokuvan vaate näyttää.

Elokuvassa Pilatus lähettää Jeesuksen Galilean kuninkaan Herodes Antipaan luo, jotta tämä tuomitsisi hänet Pilatuksen sijasta. Evankeliumeissa tämä kohtaus löytyy vain Luukkaalta (23:6–12). Elokuvan karnevalistisen ja humalaisen Herodeksen hovin esitys on kovin erilainen kuin evankeliumin pelkistetty kohtaus, jossa ”Herodes oli pitkään halunnut tavata hänet [Jeesuksen]”. Toisaalta myös Herodes ja hovinsa pilkkaavat Jeesusta, kuten evankeliumissakin mainitaan: ”Herodes ja hänen sotilaansa alkoivat nyt kohdella Jeesusta halveksuvasti”. Herodes ei kuitenkaan tuomitse hänkään Jeesusta, vaan palauttaa Pilatuksen luo.

Matteuksen evankeliumissa (27:11–14) Pilatus keskustelee, kuten elokuvassakin, sangen sivistyneesti Jeesuksen kanssa, mutta ei löydä tätä syylliseksi mihinkään. Pilatus tiedustelee Jeesukselta, onko tämä juutalaisten kuningas, johon Jeesus vastaa ”Sinä sen sanoit”. Markuksen (15:2) ja Luukkaan (23:3) evankeliumissa Jeesus vastaa kerran tähän, kuten Matteuksellakin, mutta Markuksella merkittävästi vaikenee sen jälkeen kokonaan (Mark. 15:5). Kaikista kolmesta synoptisesta evankeliumista löytyy myös kohtaus, jossa Pontius Pilatus yrittää ”vaihtaa” Jeesuksen kuolemantuomittavana Barabbakseen, joka oli tunnettu mellakasta ja murhasta syytetty rikollinen. (Matt. 27:15–26, Mark. 15:6–15, Luuk. 23:17–23), sillä ”[t]apana oli, että maaherra juhlien aikana päästi vapaaksi yhden vangin, jonka väkijoukko sai valita” (Matt. 27:15). Kansanjoukko kuitenkin ”huudollaan” vaati Barabbaan vapauttavaksi ja Pontius Pilatus joutuu lopulta tuomitsemaan Jeesuksen. Elokuva korostaa sitä, että juutalainen yleisö vaatii Jeesusta kuolemaan tuomittavaksi, mutta roomalainen maaherra haluaisi vapauttaa hänet. Kohtaus korostaa Luukkaan evankeliumin (23:15–16) kohtaa, jossa Pilatus sanoo: ”Ei hän ole tehnyt mitään, mistä seuraisi kuolemantuomio. Minä päästän hänet vapaaksi, kunhan ensin olen antanut kurittaa häntä”. Elokuvassa näytetäänkin tarkkaan Jeesuksen groteski ruoskiminen roomalaisten sotilaiden käsissä, joka saa Pilatuksen ja hänen läheisen kentuurionsakin järkyttymään myöhemmin raakuudellaan.

Tarkimmin Pilatuksen ja Jeesuksen kohtaamiset seuraavat Johanneksen evankeliumin kertomusta (Joh. 18:28–40, 19:1–16). Johanneksella kohtaaminen heidän välillään on pisin ja keskustelua on eniten, kuten elokuvassakin. Pilatus keskustelee ensin juutalaisten pidättäjien

kanssa ja yrittää saada enemmän tietoa tapauksesta, sitten hän kysyy Jeesukselta tämän ”kuninkuudesta”, jolloin Jeesus korostaa, ettei hänen kuninkuutensa ole tästä maailmasta (Joh. 18:36–37), mutta kertoo ”todistavansa totuuden puolesta”. Pilatus kysyy tällöin (Joh. 18:38) Jeesukselta kuuluisat sanat, ”Quid est veritas?” – ”Mitä on totuus?”, mutta evankeliumin tavoin Jeesus ei vastaa. Elokuvan kohtauksessa Jeesuksesta saa ylimielisen kuvan, sillä hän vastailee Pilatukselle sangen ylimalkaisesti, jos ollenkaan. Tämä kohtaus mukailee Matteuksen ja Markuksen evankeliumien esityksiä, joissa Pilatus ihmettelee Jeesuksen puhumattomuutta. Johanneksen evankeliumissa kuulustelua seuraa pyrkimys vaihtaa tuomittava Barabbaaseen, jonka kansa ajatuksena hylkää, sekä sen jälkeen ruoskiminen. Johanneksella (19:2–3) huomioidaan sotilaiden toimesta nöyryyttäminen pukemalla Jeesus purppuraviittaan ja orjantapparakruunuun ”juutalaisten kuninkaana”, kuten elokuvassakin. Matteuksen (27:27–31) ja Markuksen (15:16–20) evankeliumissa tämä pilkkakohtaus tapahtuu vasta Pilatuksen tuomion jälkeen ja Luukas ei esitä tapahtunutta. Johanneksen evankeliumia seuraten elokuvassakin Pilatus lausuu pilkattavasta Jeesuksesta toiset kuuluisat latinankieliset sanansa ”Ecce homo” – ”Katso ihmistä” (Joh. 19:5). Lopulta Johanneksen evankeliumissa (19:12) Pilatus päätyy tuomitsemaan pakon edestä Jeesuksen, sillä kansa väittää hänen korottaneen ”itsensä kuninkaaksi” ja nousseen ”keisaria vastaan”.

Pontius Pilatus ajautuu siis mahdottomaan tilanteeseen, josta hän lopulta tahtoo ”pestä kätensä”. Elokuvassakin Pilatus kuulustelee Jeesusta, mutta hän ei löydä hänestä mitään vikaa. Tämän jälkeen Matteuksen evankeliumin (27:24) mukaisesti hän pyrkii irtautumaan tilanteesta: ”Pilatus näki, ettei mitään ollut tehtävissä. -- hän otti vettä, pesi kätensä väkijoukon nähden ja sanoi: ’Minä olen syytön tämän miehen vereen. Tämä on teidän asianne.’” Tämä käsien peseminen vertautuu Vanhan testamentin 5. Mooseksen kirjan (21: 7–9) tapaan: ”Kaupungin vanhimpien on pestävä kätensä sen hiehon yläpuolella, jonka niska taitettiin puronuomassa ja vakuutettava sitten: ’Meidän kätemme eivät ole vuodattaneet tuon ihmisen verta eivätkä silmämme ole nähneet sitä tekoa. -- Kun menettelette tällä tavoin Herran tahdon mukaisesti, te puhdistutte veren aiheuttamasta syyllisyydestä”. Pilatus siis noudattaa kohtauksessa juutalaista tapaa syyllisyydestä irtautuakseen.

Kohtaukset Pilatuksen luona ovat mielenkiintoisia useammaltakin kantilta katsottuna. Kielellisesti elokuvantekijät pääsevät leikittelemään aramean ja latinan käytöllä. Pilatus puhuttelee aluksi Jeesusta kangertelevalla aramealla, mutta Jeesus vastaa takaisin täydellisellä latinalla Pilatuksen hämmästykseksi. *Raamatussa* Jeesuksen latinan kielen taidosta ei toki ole mitään tietoa, mutta Rooma oli toki hallinnut Israelin aluetta osin tai kokonaan jo 60-luvulta eaa., joten latinan osaaminen ei sinänsä tarvitse olla ihmeellistä. Latinan täydellinen osaaminen voisi vertautua jossain määrin Jeesuksen ihmeellisiin kykyhin, kuten esimerkiksi Luukkaan evankeliumin (2: 46–47) Jeesuksen lapsuuden kuvaukseen, jolloin Jeesus hämmentää aikuisia jo 12-vuotiaana osaamisellaan: ”He löysivät hänet temppelistä. Hän istui opettajien keskellä, kuunteli heitä ja teki heille kysymyksiä. Kaikki, jotka kuulivat mitä hän puhui ihmettelivät hänen ymmärrystään ja hänen antamiaan vastauksia”.

Jeesuksen kuulustelut ja tuomio ylipapin sekä maaherra Pilatuksen luona seuraavat elokuvassa jälleen synteesinomaisesti kaikkien evankeliumien kertomaa näiden sisältöjä taiteellisesti yhdistellen. Pilatuksen keskustelukohtauksissa *The Passion of the Christ* -elokuva toki ammentaa sisällöllisesti erityisesti juuri Johanneksen evankeliumin runsaammasta kerronnasta.

Jeesuksen matka ristille ja kuolema ristillä

Elokuvassa, kuten evankeliumeissakin, Jeesus päätyy tuomituksi kansan vaatimana Pontius Pilatuksen toimesta. Elokuvassa matka ristille on kuvattu mitallisesti sangen pitkästi ja Gibson käyttää, kuten mainittua, kuvauksessa runsaasti suoria viittauksia Ristintien keskiaikaisiin kuvasarjoihin. Matka ristille sisältää myös takauman ensimmäiseen ehtoolliseen, jossa Jeesus kertoo olevansa ”tie, totuus ja elämä”. Pieni välähdyksenomainen kohtaus on mielenkiintoinen siinä mielessä, että ”tie, totuus ja elämä” on viittaus Johanneksen evankeliumin 14. lukuun (1–14), jossa Jeesus kertoo tien taivaaseen kulkevan hänen kauttaan, mutta kyseisessä evankeliumissa ensimmäistä ehtoollista ja ehtoollisen asettamista ei esitetä lainkaan. Näin Gibson ottaa elokuvassaan sangen suuria taiteellisia vapauksia siirtäessään Jeesuksen puheet kohtaukseen, joka esitetään toisissa evankeliumeissa, mutta ei Johanneksella.

Toinen mielenkiintoinen huomio matkalla ristille on Jeesuksen ristin kuljettaminen. Elokuva ei seuraa Johanneksen (19:17) esitystä, jossa Jeesus kantaa itse ristiään Golgatalle. Sen sijaan elokuva noudattaa synoptisten evankeliumien mallia, jossa kyreneläinen Simon-niminen mies pakotetaan kantamaan hänen ristiään (Matt 27:32, Mark 15:21, Luuk. 23:26). Evankeliumien kuvaukset Jeesuksen matkasta ristille ovat hyvin lyhyet, mutta elokuvassa kohtaus kestää pidempään ja esitetään erittäin raadollisesti. Simon pakotetaan kantamaan ristiä väkivalloin Jeesuksen kaaduttua sen painon alla.

Elokuvan esitys matkasta ristille noudattaa selvemmin Ristintien kohtauksia, kuin evankeliumien kertomaa. Kuvaelman kohtauksista toistetaan seitsemän: 1. Jeesus ottaa ristin hartioilleen, 2. Jeesus kaatuu ensimmäisen kerran, 3. Jeesus kohtaa äitinsä, 4. Simon auttaa ristin kantamisessa (pakotettuna, tosin), 5. Veronika ojentaa liinan Jeesukselle, 6. Jeesus kaatuu toisen kerran sekä 7. Jeesus kaatuu kolmannen kerran. Evankeliumeissa Matteuksella, Markuksella ja Johanneksella matka kestää vain yhden jakeen verran. Luukkaalla (23:27–31) Jeesus ehtii kohtaamaan Jerusalemin naiset ja lohduttamaan heitä sanoillaan: ”Älkää minua itkekö, Jerusalemin tyttäret, itkekää itseänne ja lapsianne”. Tämä keskiaikaisissa Ristintie kuvaelmissa esitetty kohtaus on siis elokuvaan kuvattu, mutta leikattiin elokuvan lopullisesta elokuvateatteriversiosta, kuten mainittua. Eksegeettisen analyysin kannalta tämä on sangen mielenkiintoista, sillä kyseinen kohtaus olisi seurannut evankeliumien esitystä, toisin kuin suuri osa muusta nyt elokuvassa esitetystä osasta groteskia matkaa ristille.

Jeesus ristillä

Ristille tultuaan Jeesus naulitaan ristille ja risti nostetaan työläästi pystyyn roomalaisten sotilaiden toimesta. Jeesuksen molemmille puolille naulataan myös kaksi ryöväriä. Evankeliumien esitykset Jeesuksen ristikuolemasta ovat mielenkiintoisella tavalla erilaisia ja myös Jeesuksen ristillä lausumat sanat eroavat eri evankeliumien välillä. Markuksen evankeliumissa ristillä kuolee vihollisen käsiin annettu piinattu ja pilkattu hahmo, joka on yksinäinen ja kokee olevansa pimeässä. Markuksen evankeliumi kuvaa kuoleman pelastushistoriallisena tapahtumana, jossa temppelin väliverho repeytyy kahtia ja roomalainen upseeri tunnustaa Jeesuksen Jumalan pojaksi (Mark. 15:39). Matteuksen evankeliumissa Jeesuksen kuolema toteuttaa kohtaus kohtaukselta Vanhan testamentin messiaslupaukset ja tunnelma on selkeän metafyysinen. Temppelin verhon repeytyminen on kosminen merkki, joka johtaa jopa kuolleiden nousemiseen ylös haudoistaan (Matt. 27:51–53). Luukkaan evankeliumissa ristillä menehtyy syyttö-

mänä tuomittu kärsivä marttyyri. Jeesus rukoilee anteeksiantoa teloittajilleen ja tuntee sympatiaa vierellään olevaa ryöväriä kohtaan. Luukas on myös ainoa evankeliumi, jossa elokuvankin esittämät katuva ja ei-katuva ryöväri ristillä esitetään, vaikkakin muihin ristiinnaulittaviin viitataan muissakin synoptisissa evankeliumeissa. Luukkaalla roomalainen upseeri ei tunnusta Jeesuksen olleen Jumalan poika, vaan ”viaton” (Luuk. 23:47). Johanneksen evankeliumi vuorostaan esittelee täysin erilaisen Jeesuksen kuoleman. Jeesus toteuttaa osansa marttyyrina, jotta kirjoitukset kävisivät toteen. Itse kuolinkohtaus on tunnelmaltaan kovin erilainen kuin synoptisissa evankeliumeissa. Ei ole metelöivää ja pilkkaavaa kansanjoukkoa, muut teloitettavat ovat hiljaa, pimeys ei lankea, esirippu ei repeydy eikä Jeesus käytä synoptisten evankeliumien sanoja ristillä. Lopuksi hän lausuu ”se on täytetty” (Joh. 19:30) osoittaakseen tehtävänsä tulleen tehdyksi (Jeesuksen erilaisista kuolemista evankeliumeissa, ks. Korpua 2016, 122–125).

The Passion of the Christ -elokuvassa tehdään näistä mielenkiintoinen synteettisen esityksen. Ristille nostettuna Jeesus lausuu järjestyksessä kaikki evankeliumien keskeiset viimeiset sanansa. Ensin hän sanoo: ”Isä, anna heille anteeksi. He eivät tiedä, mitä tekevät”, joka on viittaus Luukkaan evankeliumin (23:34) anteeksiannonaneluun omille väärintekijöille. Elokuvassa katuva ryöväri myös huomaa, että Jeesus anoo anteeksiantoa tappajilleen ja ihmettelee tätä, jonka jälkeen hänkin vakuuttuu Jeesuksen marttyyriudesta ja pyytää tältä armoa myös itselleen. Luukkaan evankeliumissa ryöväri ei huomioi Jeesuksen aiempia sanoja, mutta huomioi hänen viattomuutensa: ”Tämä mies ei ole tehnyt mitään pahaa” (Luuk. 23:41).

Seuraavaksi elokuvassa Jeesus sanoo ristillä: ”Minulla on jano”. Tämä on viittaus Johanneksen evankeliumiin (19:28), jossa korostetaan aiemman profetian toteutumista tämänkin suhteen: ”Jeesus tiesi, että kaikki oli nyt saatettu päätökseen. Jotta kirjoitus kävisi kaikessa toteen, hän sanoi: ’Minun on jano’”. Matteuksen ja Markuksen evankeliumeissa Jeesukselle aiemmin tarjotaan juotavaksi viiniä, johon on sekoitettu sappea (Matt. 27:34) tai mirhaa (Mark. 15:23, myös kepin päässä sienessä 15:36), mutta Jeesus ei suostu juomaan näitä. Johanneksella (19:29) hän vuorostaan elokuvan tavoin saa hapanviiniä sieneen kastettuna. Ei toki evankeliumin kuvauksen mukaan ”iisoppiruo’on päässä” tarjottuna, vaan keihäällä ylös nostettuna. Johanneksen evankeliumia seuraten Jeesus juo hapanviiniä, toisin kuin synoptisissa evankeliumeissa. Johanneksen evankeliumissa Jeesus kuitenkin menehtyy välittömästi viiniä juotuaan ja ”se on täytetty” -sanat sanottuaan, mutta elokuvassa hän ei vielä tällöin menehdy.

Elokuvassa juomista seuraa kohtaus, jossa Jeesuksen usko Jumalaan näyttää horjuvan, kuten synoptisissa evankeliumeissa Matteuksella (27:46) ja Markuksella (15:34). Hän lausuu elokuvassakin sanat ”Eeli, Eeli, lama sabaktani” eli ”Jumalani, Jumalani, miksi hylkäsit minut” (Matt. 27:46), joka Markuksella on litteroitu suomennoksessa kreikan litterointia seuraten muotoon ”Elohi, Elohi, lema sabaktani” (Mark. 15:34). Ymmärrettävämpää kuitenkin on, että Jeesus huutaisi arameaksi ”Eeli”, kuten elokuvassakin, sillä evankeliumien teksteissä tämä saa kansan luulemaan, että hän huutaa Eliaa apuun (Mark. 15:35, Matt. 27:47), joka nimi selvemmin sekoittuu aramean Eeliin kuin heprean Elohiin. Itse evankeliumien ja elokuvan sanat ”Miksi minun hylkäsit” on suora viittaus Vanhan testamentin Psalmiin 22, ”Jumalani, Jumalani, miksi hylkäsit minut”.

Tämän jälkeen elokuvassa ristillä kärsivä Jeesus lausuu Johanneksen evankeliumin Jeesuksen viimeiset sanat ”se on täytetty”, mutta ei vielä kuole. Sanojen jälkeen myrsky taivaalla yltyy, ja kohtaus muuttuu uhkaavaksi. Jeesuksen ristin vierellä seisoo hänen äitinsä Maria ja opetuslapsista Johannes. Johanneksen evankeliumissa opetuslasta kutsutaan ilman nimeä ”rakkaim-

maksi opetuslapseksi" (19:26), mutta *The Passion of the Christ* -elokuva kuvaa opetuslapsen Johannekseksi. Evankeliumia (19:26–27) seuraten Jeesus pyytää opetuslasta pitämään huolta äidistään.

Elokuvassa Jeesuksen viimeiset sanat ristillä seuraavat Luukkaan evankeliumia (23:46). Jeesus lausuu "Isä, sinun käsiisi minä uskon henkeni" ja heittää henkensä. Muissa synoptisissa evankeliumeissa Jeesus ei näitä sanoja lausu, vaan hylkäämissanat jäävät hänen viimeisiksi. Elokuvassa Jeesuksen ristillä lausumien sanojen yhdistelmällä on saatu aikaan tunteellinen kohtaus, joka päättyy kosmisen mittaluokan tapahtumiin. Jeesus kuolee, maa järisee, Jerusalemin temppelin lattia repeytyy ja kaikkialla ihmiset kokevat suuria tuntemuksia Jeesuksen kuollessa. Hurjuudessaan kohtaus seuraa osin evankeliumeja, joissa sekä Matteuksella (27:51), Markuksella (15:38) että Luukkaalla (23:45) "temppelin väliverho repesi kahtia. Matteuksella (27:51) myös "maa vavahteli, kalliot halkeilivat". Johanneksella vastaavaa ei tapahdu, vaan Jeesus sanojensa jälkeen "kallisti päänsä ja antoi henkensä" (Joh. 19:30).

Elokuvan neljän evankeliumin synteesissä Jeesus päätyy sanomaan kaikki kristikunnalle tärkeät viimeiset sanansa, mutta kaikkien evankeliumien lausuntojen yhdistäminen samaan elokuvaan saa itse ristikohtauksen vaikuttamaan sangen puheliaalta. Evankeliumeissa kärsivä ja etenkin synoptisissa evankeliumeissa vaitonainen Jeesus esitetään nyt paljon puheliaampana. Tämä on toki välttämätöntä, jotta elokuvantekijät saavat kaikkien evankeliumien lausumat mahtumaan elokuvakerrontaansa.

Ristikuoleman jälkeen seuraa elokuvan lyhyet loppukohtaukset, joissa Jeesus ensin lasketaan alas ristiltä, haudataan, ja lopuksi hänen hautansa löytyy tyhjänä. Jeesus näytetään toki seisovan haudan vierellä, joten katsojalle tulee selväksi, että hän on noussut kuolleista ja ihmeteko on toteutunut. Elokuva ei kuitenkaan korosta hautaamista tai kuolleista nousua, sillä nimensä mukaisesti sen pääpaino on kuolemassa ja kärsimysnäytelmässä. Itse hautaaminen kuvataan evankeliumeissa sangen seikkaperäisesti. Jokainen evankeliumi (Matt. 27:57–66, Mark. 15:42–47, Luuk. 23:50–56, Joh. 19:38–42) kertoo hautaan panemisen, Joosef Arimatealaisen roolin Jeesukselle haudan tarjoajana, Jeesuksen läheisten kohtaamisen Pontius Pilatuksen kanssa, jolta he pyytävät lupaa tämän hautaamiseen sekä Jeesuksen läheisten naisten toteuttaman hautaamisen itsessään. Elokuvassa kohtaus kuin pikakelataan ohi. Raamatun Uuden testamentin sanomalle keskeinen ylösnousemus jää elokuvassa myöskin viitteelliseksi, vaikka evankeliumit käyvät tämän tapahtuman läpi hyvinkin seikkaperäisesti (ks. Matt. 28:1–15, Mark. 16:1–8 sekä varhaiskristittyjen täydentämä ilmestymiskertomus 16:9–20, Luuk. 24:1–12, Joh. 20:1–10, Johannes esittelee ilmestyskertomuksia vielä useammankin kerran Joh. 20: 11–31, 21: 1–19). Kärsimysnäytelmän kannalta nämä ovat kuitenkin elokuvalle sangen merkityksettömiä.

Lopuksi: Synteesi tekstin merkityksenä

The Passion of the Christ -elokuva esittää *Raamatun* Uudesta testamentista tutun Jeesuksen kärsimysnäytelmän karuna ja ääriväkivaltaisena versiona. Painotus on erityisesti tuskassa, kivussa ja syyttömänä tuomitsemisessa. Jeesus kuvataan riutuvaksi ja inhimilliseksi, todellakin koko ihmiskunnan tuskaa potevaksi henkilöksi. Elokuva käyttää teksteistä valittuja osia korostaakseen kärsimyksen merkityksellisyyttä ja traagisuuden ja sitä seuraavan martyyrikuoleman tärkeyttä katsojilleen.

Elokuvaa tutkittiin tuoreeltaan kansainvälisellä tutkimuskentällä jonkin verran. Uskon, että tutkimusta syntyy jatkossa enemmän, kun Jeesuksen messiaanista kohtaloa kuvaava jatko-osa ilmestyy arviolta vuonna 2027. Toistaiseksi tutkimuksessa on ansiokkaasti nostettu esiin elokuvan monimuotoiset keinot *Raamatun* kertomusten visualisoimiseen (Beal & Linafelt 2005; Corley & Webb 2006) sekä monimuotoinen lähdetekstien hyödyntäminen (DeGiglio-Bellemare 2004), jotka molemmat ovat merkittäviä lähtökohtia myös minun tekstuaalisemmassa analyysissani. Varhaisemmassa tutkimuksessa on nostettu esiin myös elokuvan – tutkijoiden mielestä amerikkalaiselle yleisölle suunnattu – ultraväkivaltaisuus (Van der Stichele & Penner 2006) sekä Jeesuksen uhriutumisen näkökulma (Lundberg 2009). Omalta osaltani jatkan tästä tutkimusperinteestä merkittävästi tarkemmalla ja yksityiskohtaisella Raamatun tekstien lähiluvulla suhteessa elokuvan kuvaukseen.

Tässä artikkelissani kysyin, kuinka *The Passion of the Christ* -elokuvan teksti lukee *Raamatun* evankeliumien tekstejä? Eksegetiikan selitysopin ja kirjallisuustieteen vertailevan luennan kautta voin todeta, että *The Passion of the Christ* käyttää merkittävältä osaltaan tekstinsä taustalla *Raamatun* Uuden testamentin evankeliumien tekstejä, vaikkakin myös muita kontekstuaalisia tasoja on teoksessa esillä. Elokuva pyrkii synteesiin, jossa kaikkia evankeliumeja käytetään rinta rinnan. Tämä on ominaista myös kristinuskossa yleensä, jossa ei ole niinkään väliä missä evankeliumissa mitäkin Jeesuksesta sanotaan, vaan kaikkia evankeliumeja luetaan sekä kirkossa että uskovaisten taholla yhteisenä kokoelmana. Uskaltaisin jopa väittää, että suurelle osalle *Raamattua* lukeneista ei ole tietoakaan, mitä kukin evankeliumi kertoo Jeesuksen viimeisiksi sanoiksi tai kuinka ristikuolema kussakin evankeliumissa kuvataan. Elokuva on tehnyt synteettisen koonnin sekä Getsemanen puutarhakohtauksesta ja Jeesuksen pidätyksestä, ylipapin ja Pontius Pilatuksen kuulemisista sekä Jeesuksen kuolemasta ristillä. Erityisesti ristikuolemassa Jeesuksen oma dialogi on runsasta, sillä elokuva pyrkii sisällyttämään kaikki Jeesuksen eri evankeliumeissa lausumat sanat. Selkein eroavaisuus *Raamatun* tekstin ja elokuvan tekstin välillä on matka ristille, jossa Jeesus ristiä kantaessaan elokuvassa toteuttaa keskiaikaisen Ristintie -kuvaelman osioita kohtaus kohtaukselta. Itse evankeliumeissa matka ristille on paljon lyhyemmin ja maalailematta kuvattu.

The Passion of the Christ -elokuva ei siis seuraa erityisesti minkään evankeliumin kertomusta Jeesuksen viimeisistä vaiheista, sillä tehdessään synteesin näistä kaikista, se samalla päätyy kuvaamaan tapahtumia, joita toisissa evankeliumeissa ei ole ja jättämään myös pois jotain tietyissä evankeliumeissa mainittuja tapahtumia. Esimerkiksi Matteuksen evankeliumin (27:52) kuolleiden haudoista nousua ei elokuvassa tapahdu. Ristin vierellä ei ole Markuksen mainitsemia pilkkaavia ylipappeja (Mark. 15:31–32, vrt. Luuk. 23:35 ”hallitusmiehet”). Elokuvateatteriversiossa ei kohdata Jerusalemin naisia, joista Luukas kirjoittaa (Luuk. 23:27–31), eikä Jeesuksella ole suurta joukkoa häntä kannattaneita ihmisiä tukenaan, vain muutamia. Jeesus ei myöskään kanna ristiään yksin Golgatalle, kuten Johannes (19:17) korostaa. Elokuvan tekstissä on korostettu yhteenvetävää synteesiä, jolloin osa yksityiskohdista on jäänyt vääjäämättä pois, koska ne voisivat tehdä kertomuksesta ristiriitaisen.

Raamatun tulkintaperinteessä ja *Raamatun* ja eri tekstien yhtäläisyyksiä pohtivissa teksteissä merkittävimmät kysymykset ovat mielestäni, mitä teksti kertoo ja mistä tekstissä on kyse. *The Passion of the Christ* -elokuva kertoo seikkaperäisen, yksityiskohtiin pureutuvan ja fotorealistisen riipaisevan kuvauksen Jeesuksen viimeisestä vuorokaudesta, johon kuuluu Jeesuksen pidätys, tuomio, matka kohti kuolemaa ja lopulta itse kuolema. Elokuvan teksti pyrkii olemaan kat-

tava synteesi kristillisistä näkemyksistä Jeesuksen viimeisistä hetkistä. Samalla tekijät kuitenkin tekevät taiteellisia valintoja ja painottavat selvästi väkivaltaa ja kärsimystä armoa ja toivoa enemmän.

Kirjallisuus

Alston, George. C.
1912 Way of the Cross. – Charles G. Herbermann et al. (ed.), *The Catholic Encyclopedia*. New York, NY: Robert Appleton Company. http://www.newadvent.org/cathen/15569a.htm (linkki tarkistettu 10.6.2026).

Beal, Timothy K. & Tod Linafelt
2005 (toim.) *Mel Gibson's Bible. Religion, Popular Culture, and "The Passion of the Christ".* Chicago: University of Chicago Press.

Carington Smith, J.
1984 Pilate's Wife? *Antichthon* 18: 102–107.

Cioffi, Rachel
2023 Why Passion of the Christ Was So Controversial. *Screen Rant* 21.8. https://screenrant.com/passion-of-the-christ-movie-controversies-explained (linkki tarkistettu 10.6.2026).

Corley, Kathleen E. & Webb, Robert L.
2006 *Jesus and Mel Gibson's The Passion of the Christ: The Film, the Gospels and the Claims of History.* London & New York: Continuum.

DeGiglio-Bellemare, Mario
2004 The Passion of the Christ. *Journal of Religion & Film* 8(2). https://doi.org/10.32873/uno.dc.jrf.08.02.14

Grüll, Tibor
2010 The Legendary Fate of Pontius Pilate. *Classica et Mediaevalia. Danish Journal of Philology and History* 61: 151–175**.**

Imdb.com
2026 The Passion of the Christ. Imdb.com. https://www.imdb.com/title/tt0335345/ (linkki tarkistettu 26.8.2026).

Korpua, Jyrki
2016 *Alussa oli Sana. Raamattu ja kirjallisuus*. Helsinki: Avain.

Kuryluk, Ewa
1991 *Veronica and Her Cloth: History, Symbolism, and Structure of a True Image*. Hoboken: Blackwell.

Lundberg, Christian
2009 Enjoying God's Death: The Passion of the Christ and the Practices of an Evangelical Public. *Quarterly Journal of Speech* 95(4): 378–411. https://doi.org/10.32873/uno.dc.jrf.08.02.14

McCrath, Alister E.
2011 *Christian Theology. An Introduction.* Fifth Edition. Malden: Wiley-Blackwell.

Mouterde, René
1929 Sarcophages de plomb trouvés en Syrie. *Syria – Archéologie, Art et histoire* 10(3): 238–251. https://doi.org/10.3406%2Fsyria.1929.3389

The Passion of the Christ
2004 Ohjannut Mel Gibson. Tuottanut Bruce Davey, Mel Gibson & Stephen McEveety. Newmarket Films.

Raamattu
1992 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksessa vuonna 1992 käyttöönottama suomennos. Glasgow: HarperCollins.

Stuhlmacher, Peter
2004 Isaiah 53 in the Gospels and Acts. – Janowski, Bernd & Stuhlmacher, Peter (eds.), *The Suffering Servant: Isaiah 53 in Jewish and Christian Sources*, 147–166. Translated by. Daniel P. Bailey. Grant Rapids & Cambridge: William B. Erdmans Publishing.

Van der Stichele & Penner, Todd
2006 Passion for (the) Real? The Passion of the Christ and Its Critics. *Biblical Interpretation* 14 (1–2): 18–36. https://doi.org/10.1163/156851506776145751

Wilson, Ian
2010 *The Shroud. The 2000-Year-Old Mystery Solved*. London: Bantam.

Wiseman, Andreas
2025 Mel Gibson's 'The Resurrection of the Christ' Likely the Biggest Budget Film at AFM; Script Being Kept Under Wraps But Will Be Epic and Otherwordly – The Dish. *Deadline* 21.10. https://deadline.com/2025/10/mel-gibson-resurrection-christ-big-budget-angels-demons-1236592967 (linkki tarkistettu 10.6.2026).

FT, dosentti Jyrki Korpua on uskonnolliseen, filosofiseen sekä spekulatiiviseen kirjallisuuteen erikoistunut kirjallisuuden- ja kulttuurintutkija Oulun yliopistosta.